

BIGUES, UN NOM DE LLOC DESXIFRAT

Pere BALANÀ i ABADIA

L'amable guàrdia municipal del poble que, ara fa més o menys dos anys, a més de fer-me saber que la seva esposa tenia cura del Casal de Cultura local -si no ho recordo malament-, em donà tota mena d'explicacions a les preguntes que jo li feia sobre diverses característiques del terme, va contribuir en gran manera a l'estructuració definitiva de les idees que segueixen.

Hi ha molts noms de lloc de Catalunya l'etimologia dels quals no ha estat mai explicada amb precisió: Bigues n'és un. Vegem-ho a pams.

1) El filòleg català més destacat actualment, Joan Coromines i Vigneaux, ni als *Estudis de toponímia catalana* (Barcelona, Barcino 2 vols., 1965 i 1970) ni al *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (Barcelona, Curial - «La Caixa», 8 vols. publicats entre 1980 i 1989), no fa referència al topònim Bigues (del Vallès Oriental). Només un cop parla del «Canal de les Bigues», al Conflent, el qual, evidentment, pren el nom de les peces de fusta bosquetana amb què hom fabrica bigues, i que allà són llançades rostos avall (III, 1.019 b, article «fil»).

2) A un nivell més divulgatiu, el nom de lloc Bigues no figura a l'índex alfabètic de la síntesi d'Enric Moreu-Rey titulada *Els nostres noms de lloc* (Mallorca, Moll, 1982).

3) En el camp dels noms de persona (la ciència anomenada antroponímia), Francesc de B. Moll, a *Els llinatges catalans* (Mallorca, Moll, 1982), s'ha de limitar a dir: «*Bigues. Bigas*. Nom d'un poble del Vallès» (pàg. 132).

4) D'una banda, no recordo que al Col·loqui de la Societat [Catalana] d'Onomàstica celebrat fa pocs anys a Sabadell ningú tractés el cas concret de Bigues; i, de l'altra, potser no he tingut accés a les publicacions i estudis d'àmbit local, que possiblement presenten solucions variades —ben sovint carregades de les dites «etimologies populars»— (així, a les Borges Blanques es diu que el poble rep el nom de «Borges» perquè sempre hi ha moltes «boires»!).

5) Antoni Pladevall, en redactar la seva col·laboració dedicada a Bigues per a la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* (Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, vol. 6, 1982, pàgs. 278-283), a diferència del que s'esdevé amb la major part de municipis, no gosà referir-se a l'origen del nom per manca de dades.

Aleshores, si admetem que qualsevol ciència avança a base d'hipòtesis de treball que un cop verificades són acceptades (o rebutjades si hom en demostra l'error que contenen), heus aquí una proposta directa i comprovada:

a) La documentació més antiga de Bigues, al Vallès, presenta la mateixa grafia del nom que en el cas de Begues (Garraf): sempre és *Bigues*.

b) L'emplaçament d'ambdues poblacions és quasi idèntic, en terrenys enfonsats rodejats per cingles, turons o petites elevacions del terreny.

c) Els termes són dedicats des d'antigament al conreu i contenen aigua en abundància, característica que es tradueix en una fertilitat notable dels sòls.

d) La presència de noms de lloc derivats de la llengua àrab també és un tret comú. Per començar, Begues és en una comarca que té nom àrab: Garraf. Per al cas de Bigues, em limitaré a citar Gallifa, Marata, Sanata..., sense comptar els innombrables noms compostos —sovint «cristianitzats» tot anteposant-los el nom d'un sant— (Santa Agnès de Malanyanes, entre Cardedeu i La Roca, va afegir una advocació religiosa a *Malanyanes*, és a dir, a *ma' al-anyàn* «l'aigua de les fonts»).

En definitiva, talment com apareixerà publicat en un llibre de la Col·lecció «Població i territori», editat pròximament per la Generalitat de Catalunya, jo no tinc cap mena de dubte que Bigues i Begues són membres d'una sèrie de topònims, anomenats *viatgers*, emparentada amb la Beqà, la cèlebre i fèrtil vall del Líban. La diferència és que Bigues i Begues vénen del plural *bíqa* —per això el català els va afegir la *-s*, marca del plural català—, que significa en àrab, indistintament, «els clots, les fondalades» o «els camps de conreu».

La Beqà del Líban és també una fondalada (alguns fins i tot la consideren com a fossa tectònica), i personalment prefereixo aquest significat. D'altres, però, defensen el sentit agrari del mot àrab. Així, per exemple, a la recent edició de la *Rihla* o narració del viatge d'Ibn Yubàir pel Pròxim Orient (Barcelona, Ediciones del Serbal, 1988, pàg. 329, nota 2).

Des d'un punt de vista estrictament filològic, el canvi de «q» en «g» pertany a la fonètica històrica del català, que sonoritza les consonants sordes intervocàliques.

En trepitjar el terreny, en fer-ne la circumval·lació pels cims dels encontorns, tant a Bigues com a Begues, m'imaginava els musulmans «veient» uns «clots» fèrtils per establir la seva residència fixa. No hi restaren massa temps, possiblement només unes tres generacions. Però els noms que ells havien donat, precisament perquè els repobladors no els entenien, van romandre arrelats a les realitats físiques que descriuien. Només les quasi inexorables «lleis» fonètiques els van fer modificar, bo i donant-los una aparença «catalana». Aquesta semblança, i molts prejudicis atàvics, han amagat durant molt de temps el veritable origen —l'etimologia— de noms tan bonics com el de Bigues.